Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

10 päivänä kesäkuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Ulkomaanvaluutan (Sveitsin frangi) määräinen kiinnelainasopimus – Vanhentuminen – 4 artiklan 2 kohta – Sopimuksen pääkohde – Sopimusehdot, joissa lainanottaja altistetaan valuuttariskille – Ymmärrettävyyden ja avoimuuden vaatimukset – Todistustaakka – 3 artiklan 1 kohta – Merkittävä epätasapaino – 5 artikla – Sopimuslausekkeen laatiminen selkeästi ja ymmärrettävästi – Tehokkuusperiaate

Yhdistetyissä asioissa C-776/19–C-782/19,

joissa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvista ennakkoratkaisupyynnöistä, jonka tribunal de grande instance de Paris (Pariisin alioikeus, Ranska) on esittänyt 1.10. ja 2.10.2019 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet unionin tuomioistuimeen 22.10.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

VB ja

WA (C-776/19),

XZ ja

YY (C-777/19),

ZX (C-778/19) ja

DY ja

EX (C-781/19)

vastaan

BNP Paribas Personal Finance SA

ja

AV (C-779/19),

BW ja

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

CX (C-780/19) ja

FA (C-782/19)

vastaan

BNP Paribas Personal Finance SA ja

Procureur de la République,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot, varapresidentti R. Silva de Lapuerta, joka hoitaa ensimmäisen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit C. Toader, M. Safjan ja N. Jääskinen (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: hallintovirkamies V. Giacobbo,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 28.10.2020 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– VB, WA, DY ja EX, edustajanaan C. Constantin-Vallet, avocat,

– XZ, YY, ZX, AV, BW, CX ja FA, edustajinaan A.-V. Benoit, C. Fabre ja S. Szames, avocats,

– BNP Paribas Personal Finance SA, edustajinaan P. Metais ja P. Spinosi, avocats,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään A.-L. Desjonquères, E. de Moustier ja E. Toutain,

– Euroopan komissio, asiamiehinään C. Valero, N. Ruiz García ja M. Van Hoof,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) tulkintaa.

2 Nämä pyynnöt on esitetty asioissa, joissa asianosaisina ovat yhtäältä VB, WA, XZ, YY, ZX, DY ja EX ja toisaalta BNP Paribas Personal Finance SA sekä yhtäältä AV, BW, CX ja FA ja toisaalta BNP Paribas Personal Finance ja Procureur de la République (yleinen syyttäjä, Ranska) ja joissa on kyse valuuttamääräisten kiinnelainasopimusten sellaisten sopimusehtojen väitetystä kohtuuttomuudesta, joissa määrätään muun muassa, että laskentavaluuttana käytetään Sveitsin frangia ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin lainsäädäntö

3 Direktiivin 93/13 johdanto-osan 16. ja 24. perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Vahvistettujen yleisten perusteiden mukaisesti suoritettua ehtojen kohtuuttoman luonteen arviointia, erityisesti julkisluonteisessa elinkeinotoiminnassa, jossa tarjotaan yhteisiä palveluja ottaen huomioon käyttäjien yhteisvastuu, on tarpeen täydentää mukana olevien erilaisten etujen yleisellä arvioinnilla; tähän kuuluu vilpittömän mielen vaatimus; arvioitaessa vilpitöntä mieltä on kiinnitettävä erityistä huomiota osapuolten neuvotteluasemien vahvuuteen sekä siihen, onko kuluttajaa jollakin tavoin kannustettu suostumaan ehtoon ja onko tavarat ja palvelut myyty tai toimitettu kuluttajan tekemästä erityistilauksesta; vilpittömän mielen vaatimuksen voi täyttää elinkeinonharjoittaja, joka kohtelee oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti toista osapuolta, jonka lailliset edut hänen on otettava huomioon,

– –

jäsenvaltioiden tuomioistuimilla tai hallintoviranomaisilla on oltava käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kuluttajasopimusten kohtuuttomien ehtojen soveltamisen lopettamiseksi.”

4 Tämän direktiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

– –”

5 Mainitun direktiivin 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

6 Saman direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos ehdon merkityksestä syntyy epäilystä, kuluttajalle suotuisin tulkinta on etusijalla. – –”

7 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

8 Tämän direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

Ranskan oikeus

9 Siviililain 2224 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Velvoiteoikeudelliset ja esineoikeudelliset kanteet vanhentuvat viidessä vuodessa siitä päivästä, jona oikeuden haltija on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt saada tietää tosiseikoista, joiden perusteella hän voi vedota oikeuteensa.”

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

10 VB, WA, XZ, YY, ZX, DY, EX, AV, BW, CX ja FA (jäljempänä pääasioiden kantajat) tekivät vuosina 2008 ja 2009 BNP Paribas Personal Financen kanssa valuuttamääräiset kiinnelainasopimukset, joiden nimi on ”Helvet Immo”. Nämä sopimukset, joita markkinoivat pääasiallisesti välittäjät, tehtiin kiinteistön tai kiinteistöyhtiöiden osuuksien ostamista varten rahamääristä, jotka vaihtelivat 48 000 ja 426 000 Sveitsin frangin eli noin 44 000 ja 389 000 euron välillä, ja niiden kesto oli 22–25 vuotta.

11 Ennakkoratkaisupyynnöistä ilmenee, että kyseisiin sopimuksiin sisältyi sopimusehtoja, joiden mukaan

– kyseiset lainat rahoitettiin Sveitsin frangeina otetuilla lainoilla ja niitä hallinnoitiin sekä Sveitsin frangeissa (laskentavaluutta) että euroissa (maksuvaluutta)

– valuutanvaihdon osalta kyseisiä lainoja koskevat maksut voitiin suorittaa ainoastaan euroissa, joilla lyhennetään lainaa Sveitsin frangeissa

– suoritettavat valuutanvaihdot oli lueteltu pääasioissa kyseessä olevissa lainasopimuksissa ja lainanottajan maksukyvyttömyystilanteessa lainanantajalla oli mahdollisuus päättää yksipuolisesti korvata Sveitsin frangit euroilla

– koska lyhennysten määrä riippui euron ja Sveitsin frangin vaihtokurssin kehityksestä, laina maksetaan takaisin hitaammin, jos valuutanvaihdon tuloksena saadaan määrä, joka on Sveitsin frangeissa erääntynyttä määrää pienempi, ja mahdollisesti lyhentämättä jäänyt pääomaosuus kirjataan velan jäljellä olevaksi pääomaksi. Päinvastaisessa tapauksessa lainan lyhentäminen on nopeampaa

– jos samansuuruiset euromääräiset maksuerät eivät riitä koko jäljellä olevan lainan pääoman maksamiseen alkuperäisenä laina-aikana lisättynä viidellä vuodella, maksueriä korotetaan. Jos

laina-ajan pidennyksen viidennen vuoden päätteeksi velan pääomaa on edelleenkin jäljellä, maksuja on jatkettava, kunnes koko lainapääoma on suoritettu

– alun perin sovittu kiinteä korko on tarkistettava viiden vuoden välein ennalta määritetyn kaavan mukaisesti, ja lainanottajalla on tässä yhteydessä mahdollisuus valita siirtyminen euroon laskentavaluuttana valitsemalla joko uusi korotettu kiinteä korko tai vaihtuva korko.

12 Asioissa C-776/19, C-778/19, C-779/19 ja C-780/19 pääasioiden kantajille tehtyyn lainatarjoukseen oli liitetty kaksi simulaatiolaskelmaa, joissa kuvattiin vaihtokurssien vaihtelujen vaikutusta lainan määrään ja kestoon. Ensimmäinen simulaatio koski korkokannan nousun tai laskun kahdella prosenttiyksiköllä vaikutusta 61. maksuerästä alkaen lyhennysten määrään, lainan kestoon ja kokonaiskustannuksiin. Toisessa simulaatiossa, jonka otsikko oli ”lainanne hallinnoinnissa toteutettavaa valuutanvaihtoa koskevat tiedot”, esitettiin näiden samojen tekijöiden vaihtelut siinä tapauksessa, että euron arvo nousee Sveitsin frangiin nähden (asiassa C-776/19 1 euro on 1,5896 Sveitsin frangia; asiassa C-778/19 1 euro on 1,57 Sveitsin frangia; asiassa C-779/19 1 euro on 1,59 Sveitsin frangia; asiassa C-780/19 1 euro on 1,66 Sveitsin frangia), ja siinä tapauksessa, että euron arvo laskee (asiassa C-776/19 1 euro on 1,4296 Sveitsin frangia; asiassa C-778/19 1 euro on 1,41 Sveitsin frangina; asiassa C-779/19 1 euro on 1,43 Sveitsin frangia; asiassa C-780/19 1 euro on 1,5 Sveitsin frangia).

13 Lainanantaja ei toimittanut simulaatiota pääasioiden kantajille asioissa C-777/19, C-781/19 ja C-782/19.

14 Pääasioissa kyseessä olevien sopimusten tekemisajankohdan jälkeen todetun vaihtokurssien epäsuotuisan kehityksen vuoksi pääasioiden kantajat kohtasivat vaikeuksia maksaa takaisin ottamansa kiinnelainat. Tämän jälkeen kantajat nostivat kukin osaltaan vuosina 2015–2018 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa kanteita BNP Paribas Personal Financea vastaan ja vetosivat muun muassa Helvet Immo -sopimuksissa määrätyn rahoitusmekanismin käyttöön ottamista koskevien ehtojen kohtuuttomuuteen.

15 Lisäksi esitutkinnan perusteella BNP Paribas Personal Financea vastaan nostettiin 29.8.2017 syyte tribunal correctionnelissa (rikosasioiden tuomioistuin, Ranska) harhaanjohtavan kaupallisen menettelyn perusteella. Tribunal de grande instance de Paris’n (Pariisin alioikeus, Ranska) 13. rikosasioita käsittelevä jaosto tuomitsi 26.2.2020 antamallaan tuomiolla kyseisen pankkilaitoksen harhaanjohtavasta kaupallisesta menettelystä. Pääasioiden asianosaisten unionin tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa antamien tietojen mukaan BNP Paribas Personal Finance valitti tästä tuomiosta, joka ei siis ole lopullinen.

16 Pääasioiden kantajat vetoavat ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa muun muassa niiden ehtojen kohtuuttomuuteen, joilla otetaan käyttöön kyseisissä lainasopimuksissa määrätty rahoitusmekanismi. BNP Paribas Personal Finance puolestaan väittää, että vaatimukset, joissa pääasioiden valittajat vetoavat mainittujen sopimusehtojen kohtuuttomuuteen, ovat vanhentuneita ja joka tapauksessa perusteettomia.

17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa yhtäältä pääasioiden kantajien esittämien vaatimusten vanhentumisesta, että viiden vuoden vanhentumisajan soveltaminen Ranskan siviililain 2224 §:n nojalla johtaisi mainittujen vaatimusten vanhentumiseen. Tämä määräaika alkaa kansallisen oikeuskäytännön mukaan kulua lainatarjouksen hyväksymisestä.

18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä, onko tällaisen vanhentumisajan soveltaminen kuluttajien direktiivin 93/13 mukaisten oikeuksiensa toteuttamiseksi esittämiin vaatimuksiin tehokkuusperiaatteen mukaista. Sen mukaan on niin, että koska vaihtokurssi voi pysyä vakiona sopimuksen ensimmäisten vuosien ajan ja heikentyä vasta myöhemmin sopimuksen voimassaoloaikana, ei voida sulkea pois sitä, että lainanottajat eivät voisi vedota oikeuksiinsa.

19 Toisaalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa sopimusehtojen kohtuuttomuuden tutkimisesta, että pääasioissa kyseessä olevissa lainasopimuksissa on useita valuutanvaihtomekanismiin liittyviä ehtoja, joiden vaikutuksesta lainanottaja kantaa valuuttariskin.

20 Tässä yhteydessä kyseinen tuomioistuin pohtii erityisesti sitä, onko sen vuoksi, että nämä sopimusehdot koskevat valuuttariskiä, katsottava, että ne ovat osa pääasioissa kyseessä olevien lainasopimusten pääkohdetta ja ettei niitä voida tällä perusteella pitää kohtuuttomina, jos ne ovat selkeitä ja ymmärrettäviä. Tältä osin nousee esiin myös kysymys siitä, mikä vaikutus näiden sopimusehtojen luokitteluun on toisella pääasioissa kyseessä olevien lainasopimusten ehdolla, jonka mukaan lainanottaja voi tiettyinä ajankohtina käyttää mahdollisuutta muuttaa sopimus euromääräiseksi.

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa sopimusehdon selkeyden ja ymmärrettävyyden sekä osapuolten tästä sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välisen huomattavan epätasapainon olemassaolon arvioinnista, että pääasioiden kantajat ovat saaneet tietoja euron ja Sveitsin frangin välisen vaihtokurssin vaihtelujen vaikutuksesta kyseessä olevan lainan kustannuksiin. Valuuttariskiä ei kuitenkaan mainita lainkaan pääasioissa kyseessä olevissa lainasopimuksissa.

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää lisäksi, että kansallisessa oikeuskäytännössä pääasioissa kyseessä olevan kaltaisia sopimusehtoja on pidetty selkeinä ja ymmärrettävinä muun muassa sillä perusteella, että lainanottajat ovat saaneet tietoja kyseisen lainasopimuksen voimassaoloaikana toteutetuista valuutanvaihdoista sekä euron ja Sveitsin frangin välisen vaihtokurssin vaihtelun vaikutuksesta kyseisen sopimuksen kestoon ja eriin, joilla maksetaan jäljellä olevaa määrää.

23 Koska elinkeinonharjoittajalla on tässä yhteydessä kuluttajaa paremmat mahdollisuudet ennakoida taloudellista kehitystä ja valuuttariskiä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, mitä valuuttariskiä koskevia erityisiä tietoja on toimitettava lainanottajalle, joka ei tunne taloudellisia ennusteita, jotka voivat vaikuttaa laskentavaluutan ja maksuvaluutan välisen vaihtokurssin kehitykseen, ja siihen liittyviä riskejä. Tältä osin nousee esiin myös kysymys sopimusehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä koskevasta todistustaakasta, koska tiettyjen tietojen antaminen on riitautettu pääasioiden menettelyissä.

24 Tässä tilanteessa tribunal de grande instance de Paris päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko direktiivi [93/13], tulkittuna tehokkuusperiaatteen valossa, esteenä [pääasioissa kyseessä olevien kaltaisissa asioissa] sille, että sovelletaan vanhentumissääntöjä seuraavissa tilanteissa: (a) sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamiseen, (b) mahdollisiin palautuksiin, (c) kun kuluttaja on kantajana ja (d) kun kuluttaja on vastaajana, mukaan lukien vastakanteen vastaajana?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan täysin tai osin kieltävästi: Onko direktiivi [93/13], tulkittuna tehokkuusperiaatteen valossa, esteenä [pääasioissa kyseessä olevien kaltaisissa asioissa] sille, että sovelletaan kansallista oikeuskäytäntöä, jossa vanhentumisajan alkuajankohdaksi on vahvistettu lainatarjouksen hyväksymispäivä vakavien taloudellisten vaikeuksien ilmenemispäivän sijaan?

3) Onko [pääasioissa kyseessä olevien] kaltaisia sopimusehtoja, joissa määrätään erityisesti, että laskentavaluuttana käytetään Sveitsin frangia ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, pidettävä osana direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua sopimuksen pääkohdetta, kun asiassa ei ole riitautettu valuutanvaihtomaksun määrää ja kun sopimukseen sisältyy ehtoja, joissa määrätään, että lainanottaja voi tiettyinä ajankohtina käyttää mahdollisuutta muuttaa sopimus euromääräiseksi ennalta määritellyn kaavan mukaisesti?

4) Onko direktiivi [93/13], tulkittuna [unionin] oikeuden tehokkuusperiaatteen valossa, esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan [pääasioissa] kyseessä olevan kaltainen sopimusehtokokonaisuus tai sopimusehto on laadittu direktiivissä tarkoitetulla tavalla ’selkeästi ja ymmärrettävästi’, koska

   – alustavassa lainatarjouksessa esitetään yksityiskohtaisesti lainan maksuaikana toteutettavat valuutanvaihdot ja todetaan, että eurojen ja Sveitsin frangien vaihtokurssina käytetään kurssia, jota sovelletaan kaksi arkipäivää ennen valuutanvaihdon perusteena olevaa tapahtumaa ja joka julkaistaan Euroopan keskuspankin internetsivuilla

   – lainatarjouksessa mainitaan, että lainanottaja hyväksyy Sveitsin frangien muuttamista euroiksi ja eurojen muuttamista Sveitsin frangeiksi koskevat valuutanvaihdot, jotka ovat välttämättömiä lainan toimintatavan ja takaisinmaksun kannalta, ja että lainanantaja muuttaa euromääräisinä maksettujen kuukausierien pääoman Sveitsin frangeiksi, kun lainan sivukulut on suoritettu

   – lainatarjouksessa todetaan, että jos valuutanvaihdon tuloksena saadaan määrä, joka on Sveitsin frangeissa erääntynyttä määrää pienempi, pääoma maksetaan takaisin hitaammin ja se mahdollinen pääoman osa, jota ei suoriteta eräpäivänä, kirjataan Sveitsin frangimääräisen tilin jäljellä olevaksi velkapääomaksi, ja lainatarjouksessa todetaan, että lainapääoman lyhentämiseen vaikuttaa kuukausieriin sovelletun vaihtokurssin vaihtelu, oli kyse sitten kurssin vahvistumisesta tai heikentymisestä, ja että tämä voi johtaa lainan takaisinmaksuajan pidentymiseen tai lyhenemiseen ja mahdollisesti vaikuttaa määrään, joka yhteensä on maksettava lyhennyksinä

   – sopimuksen kohdissa, joissa määrätään ’sisäisestä euromääräisestä tilistä’ ja ’sisäisestä tilistä Sveitsin frangeissa’, esitetään yksityiskohtaisesti kunkin lainan lyhennyserän maksamisen yhteydessä tehdyt kirjaukset kyseisiltä tileiltä ja kyseisille tileille ja sopimuksessa esitetään läpinäkyvästi, miten ulkomaanvaluutan vaihtomekanismi toimii konkreettisesti

   – vaikka lainatarjouksessa ei mainita nimenomaisesti esimerkiksi ’valuuttariskiä’, jonka lainanottaja kantaa, koska hän ei saa tuloja laskentavaluutassa, eikä ’korkoriskiä’?

5) Jos neljänteen kysymykseen vastataan myöntävästi: Onko direktiivi [93/13], tulkittuna [unionin] oikeuden tehokkuusperiaatteen valossa, esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan pääasioissa kyseessä olevien kaltainen sopimusehtokokonaisuus tai sopimusehto on laadittu direktiivissä tarkoitetulla tavalla ’selkeästi ja ymmärrettävästi’, jos neljännessä kysymyksessä esitettyjen seikkojen lisäksi alustavasti [22–25 vuodeksi] tehdyssä sopimuksessa on esitetty ainoastaan simulaatio maksuvaluutan arvon laskemisesta [5–6 prosentilla] suhteessa laskentavaluuttaan, kun sopimuksessa ei muuten mainita ’riskin’ tai ’vaikeuksien’ kaltaisia sanoja?

6) Onko näyttövelvollisuus siitä, että sopimusehto on laadittu direktiivissä N:o 93/13 tarkoitetulla tavalla ’selkeästi ja ymmärrettävästi’, mukaan lukien sopimuksen tekoon liittyneiden olosuhteiden osalta, elinkeinonharjoittajalla vai kuluttajalla?

7) Jos elinkeinonharjoittajalla on näyttövelvollisuus siitä, että sopimusehto on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, onko direktiivi 93/13 esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jossa katsotaan, että kun on esitetty myyntiteknisiä asiakirjoja, lainanottajien on osoitettava yhtäältä, että heille esitettiin asiakirjoissa esitetyt tiedot, ja toisaalta, että pankki on esittänyt heille kyseiset tiedot, vai edellyttääkö direktiivi päinvastoin, että näiden seikkojen perusteella syntyy olettama siitä, että asiakirjoissa esitetyt tiedot on välitetty lainanottajille muun muassa suullisesti, ja kyse on kumottavissa olevasta olettamasta, joka elinkeinonharjoittajan, joka vastaa valitsemiensa välittäjien välittämistä tiedoista, on osoitettava vääräksi?

8) Voidaanko pääasioissa kyseessä olevien kaltaisiin sopimuksiin, joilla sopimuksen molemmat osapuolet sopivat kantavansa valuuttariskin, katsoa liittyvän huomattavaa epätasapainoa, kun yhtäältä elinkeinonharjoittajalla on kuluttajaa paremmat edellytykset ennakoida valuuttariskiä ja kun toisaalta elinkeinonharjoittajan kantama riski on rajattu mutta kuluttajan riski ei?”

25 Unionin tuomioistuimen presidentin 19.11.2019 tekemällä päätöksellä asiat C-776/19 ja C-782/19 yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä varten.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys

26 Ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiiviä 93/13, luettuna tehokkuusperiaatteen valossa, tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan kuluttajan vaatimusta elinkeinonharjoittajan ja kyseisen kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän ehdon toteamisesta kohtuuttomaksi tai perusteettomasti maksettujen summien palauttamiseksi tässä direktiivissä tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella koskee viiden vuoden vanhentumisaika, joka alkaa kulua lainatarjouksen hyväksymisestä.

27 Tästä on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että jos unioni ei ole antanut asiasta erityissäännöksiä, jäsenvaltioiden asiana on säätää sisäisessä oikeusjärjestyksessään direktiivissä 93/13 säädetyn kuluttajansuojan toteuttamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla. Menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eikä niillä saada tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen

oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Siltä osin kuin on kyse tehokkuusperiaatteesta, joka on ainoa tässä asiassa esitetty periaate, on todettava, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan tämän säännön merkitys koko menettelyn, sen kulun sekä sen erityispiirteiden kannalta eri kansallisissa elimissä. Huomioon on tällöin tarvittaessa otettava kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä menettelyn moitteeton kulku (ks. mm. tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 85 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Unionin tuomioistuin on lisäksi täsmentänyt, että jäsenvaltioiden velvollisuuteen varmistaa niiden oikeuksien tehokkuus, joita yksityisillä on unionin oikeuden perusteella, sisältyy muun muassa vaatimus direktiivistä 93/13 johtuvia oikeuksia koskevasta tehokkaasta oikeussuojasta, joka on taattu myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja jota sovelletaan muun muassa tällaisiin oikeuksiin perustuvia oikeussuojakeinoja koskevien menettelysääntöjen määrittämiseen (ks. tältä osin tuomio 31.5.2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

30 Unionin tuomioistuin on täsmentänyt pääasioissa kyseessä olevan vanhentumisajan ominaispiirteiden arvioinnista, että tässä arvioinnissa on tutkittava tällaisen vanhentumisajan kestoa ja sen soveltamista koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä, mukaan lukien säännöt vanhentumisajan kulumisen käynnistymisestä (ks. vastaavasti tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Ensinnäkin vanhentumisaikaan vetoamisesta kuluttajien direktiiviin 93/13 perustuvien oikeuksien käyttämiseksi esittämiä vaatimuksia vastaan on todettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että oikeusvarmuuden edistämiseksi oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetettavat kohtuulliset preklusiiviset määräajat eivät ole omiaan tekemään unionin oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, jos tällaiset määräajat ovat käytännössä riittäviä niin, että kuluttaja ehtii tehokkaasti valmistella ja käyttää oikeussuojakeinoa (ks. mm. tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Unionin tuomioistuin on nimittäin todennut, että kuluttajansuoja ei ole absoluuttinen ja että se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta, on unionin oikeuden mukaista (ks. mm. tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 56 kohta ja tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 82 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33 Unionin tuomioistuin on kuitenkin korostanut direktiivillä 93/13 kuluttajille taattua suojaa ja todennut, tämä direktiivi on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolla kansallista tuomioistuinta kielletään vanhentumisajan päätyttyä tutkimasta, onko elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan

välisessä sopimuksessa oleva sopimusmääräys kohtuuton (tuomio 21.11.2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, 38 kohta ja tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 55 kohta).

34 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyyntö koskee kahta erillistä tilannetta eli yhtäältä vetoamista vanhentumisaikaan sitä vastaan, kun kuluttaja vaatii toteamaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan ehdon kohtuuttomaksi, ja toisaalta tällaiseen määräaikaan vetoamista sellaista vaatimusta vastaan, jonka kyseinen kuluttaja on esittänyt direktiivissä 93/13 tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella perusteettomasti maksettujen määrien palauttamiseksi.

35 Yhtäältä siitä, että vanhentumisaikaan vedotaan sitä vastaan, kun kuluttaja vaatii toteamaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan ehdon kohtuuttomaksi, on muistutettava ensinnäkin, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevat kohtuuttomat ehdot eivät sido tätä kuluttajaa.

36 Kun toiseksi otetaan huomioon kuluttajansuojan yleisen edun luonne ja merkitys, direktiivissä 93/13 velvoitetaan jäsenvaltiot, kuten sen 7 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa, ilmenee, säätämään riittävistä ja tehokkaista keinoista kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välisissä sopimuksissa. Tästä syystä kansallisten tuomioistuinten on sivuutettava kohtuuton sopimusehto, jotta ehdolla ei olisi sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, ellei kuluttaja vastusta tätä (ks. vastaavasti tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 52 ja 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Kolmanneksi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden. Unionin tuomioistuin on päätellyt tästä, että siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tätä ehtoa ei olisi ollut olemassa, joten kansallisen tuomioistuimen velvollisuus sivuuttaa kohtuuton sopimusehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, sisältää lähtökohtaisesti sen, että nämä määrät on vastaavasti palautettava (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 61 ja 62 kohta ja tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 54 kohta).

38 Tästä näkökulmasta on katsottava, että erityisesti kuluttajan direktiiviin 93/13 perustuvien oikeuksien tehokkaan suojan varmistamiseksi hänen on voitava milloin tahansa vedota sopimusehdon kohtuuttomuuteen paitsi puolustautumiskeinona myös sitä varten, että tuomioistuin toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, joten kuluttajan esittämään vaatimukseen, joka koskee elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyyn sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuuden toteamista, ei voida soveltaa minkäänlaista vanhentumisaikaa.

39 Toisaalta vanhentumisaikaan vetoaminen sitä vastaan, kun kuluttaja vaatii palauttamaan direktiivissä 93/13 tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella maksetut määrät, on riittävää muistuttaa, että unionin tuomioistuin on jo todennut perustellusti, etteivät tämän direktiivin 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa säädetään, ettei kannetta, jossa vaaditaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen

sisältyvän kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden toteamista, koske vanhentumisaika, mutta jossa asetetaan vanhentumisaika kanteelle, jolla vedotaan niihin tällaisen toteamuksen vaikutuksiin, jotka koskevat maksettujen määrien palauttamista, kunhan vastaavuusperiaatetta ja tehokkuusperiaatetta noudatetaan (ks. vastaavasti tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 58 kohta ja tuomio 16.7. 2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 84 kohta).

40 Näin ollen on katsottava, että vanhentumisaikaan vetoaminen kuluttajien direktiiviin 93/13 perustuvien oikeuksiensa nojalla esittämiä palautusvaatimuksia vastaan ei sinänsä ole tehokkuusperiaatteen vastaista, kunhan sen soveltaminen ei tee kyseisellä direktiivillä annettujen oikeuksien käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

41 Toiseksi sen vanhentumisajan pituudesta, jota sovelletaan kuluttajan direktiivissä 93/13 tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamiseksi esittämään vaatimukseen, on todettava, että unionin tuomioistuin on jo lausunut siitä, ovatko pääasioissa kyseessä olevaan vanhentumisaikaan verrattavissa olevat vanhentumisajat, joiden kesto on kolme ja viisi vuotta ja joihin on vedottu sellaisia kanteita vastaan, joissa vaaditaan maksettujen määrien palauttamista sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisen johdosta, tehokkuusperiaatteen mukaisia. Unionin tuomioistuimen mukaan nämä määräajat ovat lähtökohtaisesti riittävän pitkiä, jotta asianomainen kuluttaja voi tehokkaasti valmistella ja käyttää oikeussuojakeinoa, kunhan niistä on säädetty ja ne ovat tiedossa etukäteen. Näin ollen kolmesta viiteen vuoden kestot eivät itsessään ole tehokkuusperiaatteen vastaisia (ks. vastaavasti tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 62 ja 64 kohta ja tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Vastaavasti on katsottava, että sikäli kuin pääasioissa kyseessä olevan kaltaisesta viiden vuoden vanhentumisajasta, johon on vedottu kuluttajan direktiivissä 93/13 tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamiseksi esittämää vaatimusta vastaan, on säädetty ja se on tiedossa etukäteen, se ei ole omiaan tekemään direktiivillä 93/13 annettujen oikeuksien käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa. Tällaisen määräajan kesto on nimittäin pääsääntöisesti käytännössä riittävä, jotta kuluttaja ehtii tehokkaasti valmistella ja käyttää oikeussuojakeinoa vedotakseen hänellä tämän direktiivin nojalla oleviin oikeuksiin, muun muassa kohtuuttomaan sopimusehtoon perustuvien palautusvaatimusten muodossa.

43 Kolmanneksi pääasioissa kyseessä olevan vanhentumisajan alkamisajankohdan osalta on kuitenkin olemassa huomattava vaara siitä, että kuluttaja ei voi tämän määräajan kuluessa vedota hänelle direktiivissä 93/13 annettuihin oikeuksiin (ks. vastaavasti tuomio 5.3.2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamista tiedoista nimittäin ilmenee, että siviililain 2224 §:ssä säädetty viiden vuoden vanhentumisaika alkaa ranskalaisten tuomioistuinten oikeuskäytännön mukaan kulua kyseessä olevaa lainaa koskevan tarjouksen hyväksymisestä.

45 Tältä osin on otettava huomioon, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa siihen, että kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön (ks. vastaavasti tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale,

C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). On samoin muistutettava, että kuluttajat eivät ehkä tiedä kiinnelainasopimuksen ehdon olevan kohtuuton tai eivät miellä direktiivin 93/13 mukaisten oikeuksiensa laajuutta (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 90 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

46 On todettava, että vanhentumisaika voi olla tehokkuusperiaatteen mukainen vain, jos kuluttajalla on ollut mahdollisuus saada tieto oikeuksistaan ennen kuin tämä määräaika alkaa kulua tai päättyy (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, 45 kohta; tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 67 kohta ja tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 91 kohta).

47 Se, että pääasioissa kyseessä olevan kaltaiseen viiden vuoden vanhentumisaikaan, joka alkaa kulua lainatarjouksen hyväksymispäivästä, vedotaan kuluttajan direktiivissä 93/13 tarkoitettujen kohtuuttomien ehtojen perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamiseksi esittämää vaatimusta vastaan, ei ole omiaan takaamaan mainitulle kuluttajalle tehokasta suojaa, koska on vaarana, että kyseinen määräaika on päättynyt jo ennen kuin kuluttaja on voinut saada tietoonsa kyseiseen sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuuden. Tällainen määräaika tekee kuluttajalla direktiiviin 93/13 nojalla olevien oikeuksien käyttämisen suhteettoman vaikeaksi ja on näin ollen tehokkuusperiaatteen vastainen (ks. analogisesti tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 67 ja 75 kohta ja tuomio 16.7.2020, Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, 91 kohta).

48 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kuluttajan vaatimuksen esittämiseen

– elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan ehdon toteamiseksi kohtuuttomaksi sovelletaan vanhentumisaikaa

– tällaisten kohtuuttomien ehtojen perusteella aiheettomasti maksettujen määrien palauttamiseksi sovelletaan viiden vuoden vanhentumisaikaa, jos tämä vanhentumisaika alkaa kulua lainatarjouksen hyväksymisestä, joten kuluttaja on voinut kyseisenä ajankohtana olla tietämätön kaikista tähän direktiiviin perustuvista oikeuksistaan.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

49 Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä tarkoitettu sopimuksen pääkohteen käsite kattaa lainasopimuksen ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski.

50 Direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan mukaan sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä eikä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, kunhan kyseiset ehdot on laadittu

selkeästi ja ymmärrettävästi. Tuomioistuin voi siis valvoa sopimuksen pääkohteen määrittelyä koskevan sopimusehdon kohtuuttomuutta ainoastaan, jos tämä ehto ei ole selkeä ja ymmärrettävä.

51 Tältä osin unionin tuomioistuin on todennut, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksesta siitä kohtuuttomien ehtojen sisällöllisestä valvontajärjestelmästä, josta on säädetty tällä direktiivillä toteutetun kuluttajien suojajärjestelmän yhteydessä, ja että tätä säännöstä on siis tulkittava suppeasti (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Unionin tuomioistuin on myös todennut sopimusehdoista, jotka kuuluvat direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun ”sopimuksen pääkohteen” käsitteen alaan, että nämä ehdot on ymmärrettävä ehdoiksi, joilla vahvistetaan kyseisen sopimuksen olennaiset suoritukset ja jotka sellaisina määrittävät sopimusta. Sopimusehdot, jotka ovat luonteeltaan liitännäisiä sopimussuhteen keskeisen sisällön määrittäviin sopimusehtoihin nähden, eivät sitä vastoin kuulu tämän käsitteen alaan (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida pääasioissa kyseessä olevien lainasopimusten luonteen, systematiikan ja ehtojen sekä niiden oikeudellisen ja tosiasiallisen asiayhteyden perusteella, ovatko kolmannessa kysymyksessä tarkoitetut ehdot olennainen osa velallisen suoritusta, joka koostuu luotonantajan hänen käyttöönsä antaman summan takaisinmaksusta (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

54 Unionin tuomioistuimen on kuitenkin johdettava direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta tällaiseen arviointiin sovellettavat perusteet (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 33 kohta).

55 Tältä osin unionin tuomioistuin on täsmentänyt valuuttamääräisten ja kansallisessa valuutassa takaisin maksettavien lainasopimusten osalta, että hinnan ja korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin tai tavaroihin koskevien ehtojen kohtuuttoman luonteen arvioinnin poissulkemista ei voida soveltaa sopimusehtoihin, joilla ainoastaan määritellään lyhennyserien laskemiseksi sen ulkomaan valuutan vaihtokurssi, jonka määräinen lainasopimus on, kun velkoja ei kuitenkaan tarjoa mitään vaihtopalvelua tämän laskennan yhteydessä, ja joihin ei näin ollen sisälly mitään ”korvausta”, jonka asianmukaisuutta vastineena velkojan toimittamaan suoritukseen nähden ei voitaisi tutkia sen kohtuuttomuuden arvioimiseksi direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan nojalla (tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 58 kohta).

56 Unionin tuomioistuin on kuitenkin myös täsmentänyt, rajoittamatta tätä toteamusta kuitenkaan ainoastaan valuuttamääräisiin ja tässä samassa valuutassa maksettaviin lainasopimuksiin, että valuuttariskiä koskevissa sopimusehdoissa määritellään kyseisen sopimuksen pääkohde (ks. mm. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, 48 kohta).

57 Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että lainanantaja sitoutuu lainasopimuksella pääasiallisesti antamaan lainanottajan käyttöön tietyn rahasumman ja lainanottaja sitoutuu pääasiallisesti maksamaan takaisin kyseisen summan – yleensä korkoineen – sovitun aikataulun mukaisesti. Tällaisen sopimuksen olennaiset suoritukset liittyvät siten rahasummaan, joka on määriteltävä

suhteessa sopimuksen mukaiseen myöntämis- ja takaisinmaksuvaluuttaan. Näin ollen siinä, että laina on maksettava takaisin tietyssä valuutassa, ei lähtökohtaisesti ole kyse liitännäisestä maksujärjestelystä vaan koko velalliselle kuuluvan velvollisuuden ominaislaadusta, joten se on olennainen osa lainasopimusta (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 38 kohta).

58 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siis arvioitava edellä 55–57 kohdassa esitetyt arviointiperusteet huomioon ottaen, liittyvätkö pääasioissa kyseessä olevien sopimusten ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, velallisen velvollisuuden maksaa takaisin lainanantajan hänen käyttöönsä antama summa ominaislaatuun riippumatta siitä, onko kuluttaja riitauttanut myös valuutanvaihtomaksun.

59 Lisäksi on täsmennettävä, että se, että valuuttamääräiseen lainasopimukseen sisältyy toinen ehto, jonka mukaan lainanottaja voi tiettyinä ajankohtina käyttää mahdollisuutta muuttaa sopimus euromääräiseksi, ei voi merkitä sitä, että valuuttariskiä koskevat ehdot olisivat tämän vuoksi liitännäisiä. Se, että sopimuspuolet voivat muuttaa tiettyjen erien osalta yhtä sopimuksen olennaisista ehdoista, mahdollistaa sen, että lainanottaja voi muuttaa lainansa ehtoja ex nunc ilman, että tällaisen mahdollisuuden olemassaolo vaikuttaisi suoraan kyseiselle sopimukselle ominaisen olennaisen suorituksen arviointiin.

60 Kaiken edellä esitetyn perusteella kolmanteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että lainasopimuksen ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, kuuluvat tämän säännöksen soveltamisalaan, jos näissä ehdoissa vahvistetaan kyseiselle sopimukselle ominainen olennainen osa.

Neljäs ja viides kysymys

61 Neljännellä ja viidennellä kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että valuuttamääräisen lainasopimuksen yhteydessä vaatimus niiden sopimusehtojen avoimuudesta, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, täyttyy, kun elinkeinonharjoittaja on toimittanut kuluttajalle tietoja tämän kuluttajan taloudellisille velvoitteille aiheutuvista vaikutuksista, kun euron arvo mahdollisesti nousee tai laskee suhteessa siihen valuuttaan, jossa laina on annettu.

62 Avoimuuden vaatimukseen liittyvän vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ennen sopimuksen tekemistä tiedoilla sopimusehdoista ja sopimuksen tekemisen seurauksista on kuluttajalle perustavanlaatuinen merkitys. Kuluttaja päättää nimenomaan näiden tietojen perusteella, haluaako hän tehdä sopimuksen elinkeinonharjoittajan kanssa sitoutumalla tämän aiemmin laatimiin ehtoihin (tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

63 Tästä seuraa, että sopimusehtojen avoimuutta koskeva vaatimus, sellaisena kuin se esitetään direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa ja 5 artiklassa, ei voi rajoittua ainoastaan sopimusehtojen muodolliseen ja kieliopilliseen ymmärrettävyyteen. Koska tällä direktiivillä toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli muun muassa tietojen puolesta, kyseisen direktiivin vaatimusta siitä, että

sopimusehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, ja siten avoimuutta koskevaa vaatimusta on tulkittava laajasti (tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

64 Näin ollen mainittu vaatimus tarkoittaa sen lisäksi, että asianomaisen sopimusehdon on oltava muodollisesti ja kieliopillisesti kuluttajalle ymmärrettävä, myös sitä, että tavanomaisesti valistuneella ja kohtuullisen tarkkaavaisella ja huolellisella keskivertokuluttajalla on mahdollisuus ymmärtää, miten kyseinen ehto toimii konkreettisesti, ja arvioida näin ollen täsmällisten ja helppotajuisten perusteiden nojalla, mitä mahdollisesti merkittäviä taloudellisia seurauksia tällaisesta ehdosta aiheutuu hänen taloudellisille velvoitteilleen (tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

65 Tämä tarkoittaa muun muassa, että sopimuksessa on esitettävä avoimesti sen mekanismin konkreettinen toiminta, johon asianomaisessa ehdossa viitataan, sekä tarvittaessa tämän mekanismin ja muissa sopimusehdoissa määrätyn mekanismin välinen suhde siten, että kuluttajalla on mahdollisuus täsmällisten ja helppotajuisten perusteiden nojalla arvioida, minkälaisia taloudellisia seurauksia siitä hänelle aiheutuu (ks. vastaavasti tuomio 27.1.2021, Dexia Nederland, C-229/19 ja C-289/19, EU:C:2021:68, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

66 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tutkittava avoimuusvaatimuksen noudattamista nyt käsiteltävässä asiassa kaikkien merkityksellisten tosiseikkojen valossa, joihin kuuluvat pääasioissa kyseisiä lainasopimuksia koskevien neuvottelujen yhteydessä annetut ilmoitukset ja tiedot, joita ovat toimittaneet paitsi luotonantaja itse myös kaikki muut henkilöt, jotka ovat tämän elinkeinonharjoittajan nimissä osallistuneet kyseisten lainojen markkinointiin.

67 Kun kansallinen tuomioistuin ottaa huomioon kaikki sopimuksen tekemiseen liittyvät olosuhteet, sen tehtävänä on tässä yhteydessä erityisesti varmistaa, että käsiteltävässä asiassa kuluttajalle on annettu tiedoksi kaikki seikat, jotka voivat vaikuttaa hänen sitoumuksensa laajuuteen ja joiden avulla hän voi arvioida muun muassa lainansa kokonaiskustannuksia. Tässä arvioinnissa on yhtäältä ratkaisevaa se, onko tämän sopimuksen ehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, jotta edellä 64 kohdassa tarkoitettu keskivertokuluttaja voi arvioida tällaisia kustannuksia, ja toisaalta se, onko lainasopimuksessa jätetty mainitsematta tietoja, joita pidetään sopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen luonteen kannalta keskeisinä (ks. vastaavasti tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

68 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että pääasioiden kantajat saivat ennen lainojensa ottamista tietoja euron ja Sveitsin frangin välisen vaihtokurssin vaihtelun vaikutuksesta sopimuksen kestoon ja jäljellä olevan määrän maksamiseksi suoritettaviin eriin. Valuuttariskiä ei kuitenkaan lainkaan mainittu.

69 Pääasioissa kyseessä olevien kaltaisista valuuttamääräisistä lainasopimuksista on ensinnäkin todettava, että mainitun arvioinnin kannalta merkityksellisiä ovat kaikki elinkeinonharjoittajan toimittamat tiedot, joiden tarkoituksena on selvittää kuluttajalle vaihtomekanismin toimintaa ja siihen liittyvää riskiä. Erityisen merkityksellisiä seikkoja ovat täsmennykset niistä riskeistä, joita lainanottajalle aiheutuu hänen kotijäsenvaltionsa rahayksiön arvon merkittävästä alenemisesta ja ulkomaisen koron noususta.

70 Tältä osin – kuten Euroopan järjestelmäriskikomitea on valuuttamääräisestä luotonannosta 21.9.2011 antamassaan suosituksessa CERS/2011/1 (EUVL 2011, C 342, s. 1) muistuttanut – rahalaitosten on annettava lainanottajille riittävät tiedot, jotta lainanottajat voivat tehdä niiden

pohjalta perusteltuja ja harkittuja päätöksiä, ja niihin tulisi sisältyä ainakin tiedot siitä, miten lainanottajan kotijäsenvaltion rahayksikön arvon merkittävä aleneminen sekä ulkomaisen koron nousu vaikuttaisivat lyhennyksiin (Suositus A – Lainanottajien riskitietoisuus, 1 kohta) (ks. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

71 Unionin tuomioistuin on todennut erityisesti, että lainanottajalle on yhtäältä kerrottava selkeästi, että jos hän tekee valuuttamääräisen lainasopimuksen, hän altistuu valuuttariskille, jonka kantaminen voi olla hänelle taloudellisesti vaikeaa, jos rahayksikön, jonka määräisenä hän saa tulonsa, arvo alenee. Elinkeinonharjoittajan on lisäksi esitettävä valuuttakurssien mahdolliset vaihtelut ja tällaisen sopimuksen tekemiseen liittyvät riskit (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

72 Tästä seuraa, että avoimuuden vaatimuksen noudattamiseksi elinkeinonharjoittajan toimittamien tietojen on mahdollistettava se, että tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja ymmärtää paitsi sen, että vaihtokurssien vaihteluista riippuen laskentavaluutan ja maksuvaluutan välisen vaihtokurssin kehitys voi aiheuttaa epäedullisia seurauksia hänen taloudellisille velvoitteilleen, myös valuuttamääräisen lainan ottamiseen liittyvän todellisen riskin, jolle hän altistuu sopimuksen koko keston ajan, jos valuutan, jossa hän saa tulonsa, arvo alenee merkittävästi laskentavaluuttaan nähden.

73 Tässä yhteydessä on täsmennettävä, että tiettyihin pääasioissa kyseessä oleviin lainatarjouksiin sisältyvien kaltaiset simulaatiolaskelmat voivat olla hyödyllinen tieto, jos ne perustuvat riittäviin ja paikkansapitäviin tietoihin ja sisältävät objektiivisia arviointeja, jotka ilmoitetaan selkeästi ja ymmärrettävästi kuluttajalle. Ainoastaan näillä edellytyksillä elinkeinonharjoittaja voi tällaisten simulaatioiden avulla kiinnittää kuluttajan huomion kyseisten sopimusehtojen mahdollisesti merkittävien negatiivisten taloudellisten seurausten riskiin. Kuten kaikkien muidenkin elinkeinonharjoittajan ilmoittamien, kuluttajan sitoumuksen laajuutta koskevien tietojen myös simulaatiolaskelmien on myötävaikutettava siihen, että kuluttaja ymmärtää valuuttakurssien vaihteluihin liittyvän riskin todellisen laajuuden pitkällä aikavälillä ja näin ollen valuuttamääräisen lainasopimuksen tekemiseen liittyvät riskit.

74 Valuuttamääräisen lainasopimuksen, jossa kuluttaja altistetaan valuuttariskille, yhteydessä avoimuusvaatimusta ei näin ollen voi täyttää se, että kuluttajalle annetaan useitakin tietoja, jos ne perustuvat olettamaan siitä, että laskentavaluutan ja maksuvaluutan välinen vaihtokurssi pysyy vakaana koko sopimuksen voimassaoloajan. Näin on erityisesti silloin, kun elinkeinonharjoittaja ei ole ilmoittanut kuluttajalle taloudellisesta tilanteesta, jolla voi olla vaikutuksia vaihtokurssien vaihteluihin, jolloin kuluttajalle ei ole annettu mahdollisuutta ymmärtää konkreettisesti valuuttamääräisen lainan ottamisesta hänen taloudelliselle tilanteelleen mahdollisesti aiheutuvia vakavia seurauksia.

75 Toiseksi edellä 67 kohdassa mainitun arvioinnin kannalta merkityksellisiin seikkoihin kuuluu myös rahalaitoksen sopimusta edeltävissä asiakirjoissa ja sopimusasiakirjoissa käyttämä kieli. Erityisesti sellaisten termien tai selitysten puuttuminen, joilla lainanottajalle ilmoitetaan nimenomaisesti valuuttamääräisiin lainasopimuksiin liittyvien erityisten riskien olemassaolosta, voi vahvistaa sen, että avoimuuden vaatimus, sellaisena kuin se ilmenee muun muassa direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta, ei täyty.

76 Kolmanneksi ja viimeiseksi on muistutettava, että kun otetaan huomioon edellä 15 kohdassa mainitut tosiseikat, kaupallisen menettelyn sopimattomuuden, josta asianosaisia on kuultu unionin tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa, toteaminen voi myös olla yksi niistä seikoista, joihin kansallinen tuomioistuin voi nojautua arvioidessaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta (ks. vastaavasti tuomio 15.3.2012, Pereničová ja Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, 43 kohta).

77 Tämän seikan perusteella ei kuitenkaan voida automaattisesti ja yksinään todeta, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta johtuva avoimuuden vaatimus ei täyty, koska tätä kysymystä on tarkasteltava kaikki yksittäistapauksen seikat huomioon ottamalla (ks. vastaavasti tuomio 15.3.2012, Pereničová ja Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

78 Edellä esitetyn perusteella neljänteen ja viidenteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että valuuttamääräisen lainasopimuksen yhteydessä vaatimus niiden sopimusehtojen avoimuudesta, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, täyttyy, kun elinkeinonharjoittaja on toimittanut kuluttajalle riittävät ja tarkat tiedot, jotta tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja voi ymmärtää kyseisen rahoitusmekanismin konkreettisen toiminnan ja näin ollen arvioida riskiä tällaisten ehtojen mahdollisesti merkittävistä negatiivisista taloudellisista seurauksista hänen taloudellisille velvoitteilleen koko saman sopimuksen keston ajan.

Kuudes ja seitsemäs kysymys

79 Kuudennella ja seitsemännellä kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiiviä 93/13 tulkittava siten, että se on esteenä sille, että todistustaakka tämän direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta sopimusehdon selkeydestä ja ymmärrettävyydestä kuuluu kuluttajalle, ja onko näin myös silloin, kun on kyse elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön, joka on tämän elinkeinonharjoittajan nimissä osallistunut kyseisten lainojen markkinointiin, myyntitekniikoita koskeviin asiakirjoihin sisältyvien tietojen välittämisestä.

80 Tästä on todettava, ettei direktiivissä 93/13 ole säännöstä tämän direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimusehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä koskevasta todistustaakasta.

81 Kuten edellä 27 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, jäsenvaltioiden asiana on säätää sisäisessä oikeusjärjestyksessään direktiivissä 93/13 säädetyn kuluttajansuojan toteuttamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla, kuitenkin niin, että nämä säännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne säännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), ja että niillä ei saada tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate).

82 Tältä osin on todettava, että direktiivin 93/13 tarkoituksena on erityisesti suojella kuluttajaa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan aseman välisen epäsymmetrian tasapainottamiseksi sopimussuhteessa. Tämä epäsymmetria johtuu siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä saa kuluttajan sitoutumaan edellä 45 kohdassa esitetyn mukaisesti elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin ehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.

83 Kuten edellä 78 kohdassa on jo todettu, elinkeinonharjoittajan on avoimuuden vaatimuksen, sellaisena kuin se ilmenee muun muassa direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta, täyttämiseksi annettava kuluttajalle riittävät ja täsmälliset tiedot, joiden perusteella kuluttaja voi arvioida riskiä sopimusehtojen mahdollisesti huomattavista negatiivisista taloudellisista seurauksista hänen taloudellisille velvoitteilleen.

84 Tästä näkökulmasta on todettava, että tehokkuusperiaatteen noudattamista ja direktiivin 93/13 taustalla olevan tavoitteen, joka on kuluttajan suojaaminen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan aseman välistä epäsymmetriaa tasapainottamalla, toteutumista ei voitaisi varmistaa, jos todistustaakka tämän direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta sopimusehdon selkeydestä ja ymmärrettävyydestä kuuluisi kuluttajalle.

85 Kuten Ranskan hallitus ja Euroopan komissio ovat kirjallisissa huomautuksissaan pääasiallisesti huomauttaneet, direktiivillä 93/13 myönnettyjen oikeuksien tehokasta käyttämistä ei voitaisi varmistaa, jos kuluttaja olisi velvollinen näyttämään toteen negatiivisen tosiseikan eli sen, että elinkeinonharjoittaja ei ole toimittanut hänelle kaikkia tarvittavia tietoja täyttääkseen avoimuusvaatimuksen, sellaisena kuin se ilmenee muun muassa direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta.

86 On päinvastoin katsottava, että direktiivillä 93/13 annettujen oikeuksien tehokas käyttö voidaan varmistaa, jos elinkeinonharjoittajalla on lähtökohtaisesti velvollisuus näyttää tuomioistuimessa toteen sopimuksen tekemistä edeltävien velvoitteidensa ja sopimusvelvoitteidensa, jotka liittyvät muun muassa sopimusehtojen avoimuuden vaatimukseen, sellaisena kuin se ilmenee erityisesti direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta, asianmukainen täyttäminen. Näin voidaan taata kuluttajansuoja niin, ettei elinkeinonharjoittajan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin heikennetä suhteettomasti (ks. analogisesti tuomio 18.12.2014, CA Consumer Finance, C-449/13, EU:C:2014:2464, 28 kohta).

87 Tältä osin on lisäksi täsmennettävä seitsemännessä kysymyksessä nimenomaisesti tarkoitettujen ”myyntitekniikoihin liittyvien asiakirjojen” osalta, että elinkeinonharjoittajan velvollisuuden osoittaa sopimuksen tekoa edeltävien velvoitteidensa ja sopimusvelvoitteidensa asianmukainen täyttäminen on katettava myös näyttö siitä, että elinkeinonharjoittaja tai muu henkilö, joka on tämän elinkeinonharjoittajan nimissä osallistunut riidanalaisten lainojen markkinointiin, on toimittanut tällaisiin asiakirjoihin sisältyvät tiedot kuluttajalle. Näin on erityisesti silloin, kun katsotaan, että nämä asiakirjat voivat osoittautua hyödyllisiksi direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimusehdon selkeyden ja ymmärrettävyyden arvioimiseksi.

88 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on perustellusti todennut, elinkeinonharjoittajan on viime kädessä hallittava tuotteidensa jakelukanavia, olipa kyse sitten välikäsien valinnasta tai kaupallisesta viestinnästä suoraan kuluttajalle. Sen pitäisi siis pystyä esittämään todisteet siitä, että kyseisiä asiakirjoja ei ole käytetty tai että niitä ei enää käytetty sopimuksen tekopäivänä, osoittaakseen erityisesti sopimusehtojen avoimuusvaatimukseen liittyvien sopimuksen tekemistä edeltävien velvoitteidensa ja sopimusvelvoitteidensa asianmukaisen täyttämisen.

89 Edellä esitetystä seuraa, että kuudenteen ja seitsemänteen kysymykseen on vastattava, että direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että tämän direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu todistustaakka sopimusehdon selkeydestä ja ymmärrettävyydestä kuuluisi kuluttajalle.

Kahdeksas kysymys

90 Kahdeksannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että lainasopimuksen ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, luovat huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille kuluttajan vahingoksi, koska yhtäältä elinkeinonharjoittaja voi kuluttajaa paremmin ennakoida vaihtoriskin ja toisaalta tällä elinkeinonharjoittajan riskillä on yläraja, kun taas kuluttajan riskillä sitä ei ole.

91 Ensin on syytä muistuttaa, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdan mukaan kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen sopimuksen ehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

92 On myös täsmennettävä, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen toimivalta koskee niiden perusteiden tulkintaa, joita kansallinen tuomioistuin voi soveltaa tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoa tämän direktiivin säännösten kannalta ja erityisesti kun se tutkii mainitun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ehdon mahdollista kohtuuttomuutta, ja tämän tuomioistuimen tehtävänä on lausua tietyn sopimusehdon konkreettisesta luokittelusta yksittäistapaukseen liittyvien olosuhteiden perusteella. Tästä seuraa, että unionin tuomioistuimen on esitettävä kansalliselle tuomioistuimelle vain ne seikat, jotka kansallisen tuomioistuimen halutaan ottavan huomioon kyseisen sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidessaan (ks. vastaavasti tuomio 3.9.2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 ja C-252/19, EU:C:2020:631, 91 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

93 Sopimuslausekkeen kohtuuttomuuden arvioinnista on todettava, että kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa ja 5 artiklassa säädettyjen kriteereiden perusteella ratkaista kussakin asiassa vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen, täyttääkö tällainen ehto direktiivissä asetetut lojaliteettiperiaatetta, tasapainoa ja avoimuutta koskevat vaatimukset (ks. mm. tuomio 7.11.2019, Profi Credit Polska, C-419/18 ja C-483/18, EU:C:2019:930, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

94 Sopimusehdon avoimuus, sellaisena kuin sitä edellytetään direktiivin 93/13 5 artiklassa, on siis yksi niistä tekijöistä, jotka on otettava huomioon ehdon kohtuuttomuuden arvioinnissa, joka kansallisen tuomioistuimen on suoritettava direktiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

95 Nyt käsiteltävässä asiassa pääasioissa kyseessä olevissa sopimusehdoissa, jotka sisältyvät valuuttamääräisiin lainasopimuksiin, määrätään, että molemmille osapuolille aiheutuu valuuttariski mutta että elinkeinonharjoittajan, tässä tapauksessa pankin, riskille on asetettu yläraja, kun taas kuluttajan riskiä ei ole rajattu. Näin ollen näiden ehtojen nojalla kuluttaja kantaa valuuttariskin, jos kansallisen rahayksikön arvo laskee merkittävästi suhteessa ulkomaiseen valuuttaan.

96 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin, että pääasioissa kyseessä olevien kaltaisten valuuttamääräisten lainasopimusten yhteydessä kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida ottaen huomioon kaikki pääasian olosuhteet sekä erityisesti elinkeinonharjoittajan asiantuntemus ja perehtyneisyys valuuttakurssin mahdollisiin vaihteluihin ja ulkomaanvaluutan

määräisen lainan ottamiseen sisältyviin riskeihin ensiksi, onko lojaliteettiperiaatetta jätetty mahdollisesti noudattamatta, ja toiseksi, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu huomattava epätasapaino mahdollisesti olemassa (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 56 kohta).

97 Lojaliteettiperiaatteesta on todettava, että kuten direktiivin 93/13 johdanto-osan 16. perustelukappaleesta ilmenee, tässä arvioinnissa on otettava huomioon muun muassa osapuolten neuvotteluasemien vahvuus ja se, onko kuluttajaa jollakin tavoin kannustettu suostumaan kyseiseen ehtoon.

98 Sen kysymyksen osalta, aiheuttaako sopimusehto kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille lojaliteettiperiaatteen vastaisesti, kansallisen tuomioistuimen on tutkittava, voisiko kuluttajaa lojaalisti ja kohtuullisesti kohteleva elinkeinonharjoittaja perustellusti odottaa, että kuluttaja olisi yksilöllisissä sopimusneuvotteluissa hyväksynyt tällaisen ehdon (ks. mm. tuomio 3.9.2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 ja C-252/19, EU:C:2020:631, 93 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

99 Näin ollen sen arvioimiseksi, aiheuttavatko pääasioissa kyseessä olevan kaltaiset sopimusehdot kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon ehdot sisältävän lainasopimuksen osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, on otettava huomioon kaikki ne seikat, joista ammattimainen lainanantaja on voinut olla tietoinen kyseisen sopimuksen tekohetkellä, kun otetaan huomioon muun muassa tämän asiantuntemus valuuttakurssien mahdollisista vaihteluista ja tällaisen lainan ottamiseen liittyvistä riskeistä, ja jotka olivat omiaan vaikuttamaan sopimuksen myöhempään täyttämiseen sekä kuluttajan oikeudelliseen tilanteeseen.

100 Kun otetaan huomioon elinkeinonharjoittajan kuluttajaa paremmat tiedot ja mahdollisuudet ennakoida taloudellista kehitystä ja valuuttariskiä, joka voi toteutua milloin tahansa sopimuksen voimassaoloaikana, sekä kuluttajalle pääasioissa kyseessä olevien sopimusehtojen kaltaisista ehdoista aiheutuva rajoittamaton valuuttariski, on katsottava, että tällaiset ehdot voivat aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten kyseisestä lainasopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

101 Jollei tarkistuksista, jotka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on suoritettava, muuta johdu, vaikuttaa siltä, että pääasioissa kyseessä olevissa sopimusehdoissa asetetaan kuluttajalle, siltä osin kuin elinkeinonharjoittaja ei ole noudattanut avoimuuden vaatimusta kuluttajaan nähden, suhteettoman suuri riski saatuihin suorituksiin ja saatuun lainan määrään nähden, koska näiden ehtojen soveltamisesta seuraa, että kuluttajan on vastattava vaihtokurssien pitkän aikavälin kehityksestä aiheutuvista kustannuksista. Tämän kehityksen perusteella kuluttaja voi joutua tilanteeseen, jossa yhtäältä jäljellä olevan pääoman määrä maksuvaluutassa, tässä tapauksessa euroissa, on huomattavasti suurempi kuin alun perin lainattu määrä ja toisaalta maksetut kuukausierät ovat kattaneet melkein yksinomaan korot. Näin on muun muassa silloin, kun tätä kansallisessa valuutassa jäljellä olevan pääoman nousua ei tasapainoteta ulkomaanvaluutan korkokannan ja kansallisen valuutan korkokannan välisellä erotuksella, kun tarkennetaan, että tällaisen erotuksen olemassaolo on lainanottajan kannalta valuuttamääräisen lainan pääasiallinen etu.

102 Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 5 artiklasta johtuva avoimuusvaatimus, tällaisissa olosuhteissa ei voida katsoa, että elinkeinonharjoittaja saattoi kuluttajaa avoimesti kohtelemalla kohtuudella odottaa, että kuluttaja hyväksyy tällaisia ehtoja erillisen neuvottelun tuloksena (ks. analogisesti tuomio 3.9.2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 ja C-252/19, EU:C:2020:631, 96 kohta), mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin tarkistettava.

103 Edellä esitetyn perusteella kahdeksanteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että lainasopimuksen ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, jolla ei ole ylärajaa, voivat aiheuttaa huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille, jos elinkeinonharjoittaja ei voinut kuluttajaa avoimesti kohtelemalla kohtuudella odottaa, että kuluttaja hyväksyy erillisen neuvottelun tuloksena tällaisista ehdoista seuraavan suhteettoman valuuttariskin.

Oikeudenkäyntikulut

104 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asiat seuraavasti:

1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kuluttajan vaatimuksen esittämiseen

– **elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan ehdon toteamiseksi kohtuuttomaksi sovelletaan vanhentumisaikaa**

– **tällaisten kohtuuttomien ehtojen perusteella aiheettomasti maksettujen määrien palauttamiseksi sovelletaan viiden vuoden vanhentumisaikaa, jos tämä vanhentumisaika alkaa kulua lainatarjouksen hyväksymisestä, joten kuluttaja on voinut kyseisenä ajankohtana olla tietämätön kaikista tähän direktiiviin perustuvista oikeuksistaan.**

2) Direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että lainasopimuksen ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, kuuluvat tämän säännöksen soveltamisalaan, jos näissä ehdoissa vahvistetaan kyseiselle sopimukselle ominainen olennainen osa.

3) Direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että valuuttamääräisen lainasopimuksen yhteydessä vaatimus niiden sopimusehtojen avoimuudesta, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, täyttyy, kun

elinkeinonharjoittaja on toimittanut kuluttajalle riittävät ja tarkat tiedot, jotta tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja voi ymmärtää kyseisen rahoitusmekanismin konkreettisen toiminnan ja näin ollen arvioida riskiä tällaisten ehtojen mahdollisesti merkittävistä negatiivisista taloudellisista seurauksista hänen taloudellisille velvoitteilleen koko saman sopimuksen keston ajan.

4) **Direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että tämän direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu todistustaakka sopimusehdon selkeydestä ja ymmärrettävyydestä kuuluisi kuluttajalle.**

5) **Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että lainasopimuksen ehdot, joissa määrätään, että laskentavaluuttana käytetään ulkomaanvaluuttaa ja maksuvaluuttana euroa, ja joista seuraa, että lainanottajan on kannettava valuuttariski, jolla ei ole ylärajaa, voivat aiheuttaa huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille, jos elinkeinonharjoittaja ei voinut kuluttajaa avoimesti kohtelemalla kohtuudella odottaa, että kuluttaja hyväksyy erillisen neuvottelun tuloksena tällaisista ehdoista seuraavan suhteettoman valuuttariskin.**

Allekirjoitukset